Jurisprudentie

CONCLUSIE VAN ADVOCAAT-GENERAAL
M. SZPUNAR
van 22 mei 2025[1]

Gevoegde zaken C-416/24 en C-417/24

On Air Media Professionals SRL
tegen
Agenția pentru Întreprinderi Mici și Mijlocii (C-416/24)
en
Different Media SRL
tegen
Ministerul Antreprenoriatului și Turismului – Agenția pentru Întreprinderi Mici și Mijlocii – Atragere de Investiții și Promovare a Exportului Iași (C-417/24)

[verzoek van de Curte de Apel Bacău (rechter in tweede aanleg Bacău, Roemenië) om een prejudiciële beslissing]

„Prejudiciële verwijzing – Staatssteun – Verordening (EU) nr. 651/2014 – Vrijstelling voor bepaalde categorieën van steun die verenigbaar zijn met de interne markt – Vertaalfout in de Roemeense taalversie – Rechtsgevolgen van de verordening houdende rectificatie van deze fout – Mogelijkheid tot terugvordering van steun die vóór de rectificatie is toegekend op basis van de versie van de verordening die genoemde fout bevat”

I. Inleiding

1. Wat dient er te gebeuren met steunmaatregelen die door een lidstaat zijn toegekend op basis van een onjuiste taalversie van een verordening van de Europese Commissie die naar behoren is bekendgemaakt in het *Publicatieblad van de Europese Unie*? Dit is de vraag die het Hof in de onderhavige zaak in wezen dient te beantwoorden, aangezien Roemenië op basis van de Roemeense taalversie van verordening (EU) nr. 651/2014[2] (hierna: „algemene groepsvrijstellingsverordening” of „AGVV”) bepaalde steun heeft toegekend aan ondernemingen die deze steun niet hadden mogen genieten.

2. Naar aanleiding van de vraag of een lidstaat in een dergelijke situatie verplicht is om dergelijke steun terug te vorderen, zal het Hof de reikwijdte moeten verduidelijken van verschillende beginselen met betrekking tot de bekendmaking en toepassing van het recht van de Unie, in het licht van de taalregeling van de Europese Unie.

[1] Oorspronkelijke taal: Frans.

[2] Verordening van de Commissie van 17 juni 2014 waarbij bepaalde categorieën steun op grond van de artikelen 107 en 108 van het Verdrag met de interne markt verenigbaar worden verklaard (PB 2014, L 187, blz. 1).

II. Toepasselijke bepalingen

A. Unierecht

1. AGVV

3. Overweging 14 AGVV luidt:

„Steun aan ondernemingen in moeilijkheden dient van het toepassingsgebied van deze verordening te worden uitgesloten, omdat dit soort steun dient te worden beoordeeld op grond van de communautaire richtsnoeren inzake reddings- en herstructureringssteun aan ondernemingen in moeilijkheden van 1 oktober 2004 [...], als verlengd bij de mededeling van de Commissie over verlenging van de geldigheidsduur van de communautaire richtsnoeren inzake reddings- en herstructureringssteun aan ondernemingen in moeilijkheden van 1 oktober 2004 [...], of richtsnoeren die deze vervangen, om te vermijden dat die richtsnoeren worden omzeild; steunregelingen tot herstel van de schade veroorzaakt door bepaalde natuurrampen zijn hiervan uitgezonderd. Met het oog op rechtszekerheid dienen, om te kunnen bepalen of een onderneming voor de toepassing van deze verordening als een onderneming in moeilijkheden wordt beschouwd, duidelijke criteria te worden vastgesteld die geen beoordeling van alle specifieke aspecten van de situatie van een onderneming vergen."

4. Artikel 1 („Toepassingsgebied"), lid 4, onder c), van deze verordening bepaalt:

„Deze verordening is niet van toepassing op:

[...]

c) steun aan ondernemingen in moeilijkheden, met uitzondering van steunregelingen tot herstel van de schade veroorzaakt door bepaalde natuurrampen."

5. Artikel 2 („Definities"), punt 18, onder a), van genoemde verordening luidt:

„Voor de toepassing van deze verordening wordt verstaan onder:

[...]

18. ‚onderneming in moeilijkheden': een onderneming ten aanzien waarvan zich ten minste één van de volgende omstandigheden voordoet:

    a) in het geval van een vennootschap met beperkte aansprakelijkheid (niet zijnde een [kleine of middelgrote onderneming (kmo)] die *minder dan* drie jaar bestaat of, wanneer het erom gaat in aanmerking te komen voor risicofinancieringssteun, een kmo binnen zeven jaar na haar eerste commerciële verkoop die in aanmerking komt voor risicofinancieringsinvesteringen na een boekenonderzoek door de geselecteerde financiële intermediair): wanneer meer dan de helft van haar geplaatste aandelenkapitaal door de opgebouwde verliezen is verdwenen. [...]" [3]

[3] Cursivering van mij.

6. Wat deze bepaling betreft, zijn de woorden „die *minder dan* drie jaar bestaat" in de Roemeense taalversie vertaald als „die *ten minste* drie jaar bestaat".[4]

2. Verordening 2021/452

7. De overwegingen 1 en 2 van verordening (EU) 2021/452[5] (hierna: „rectificatieverordening") luiden als volgt:

„(1) De Roemeense taalversie van [de AGVV] bevat fouten in artikel 2, lid 18, onder a), eerste zin, en in artikel 2, lid 18, onder b), eerste zin, die de betekenis van de bepalingen wijzigen.

(2) De Roemeense taalversie van [de AGVV] moet derhalve dienovereenkomstig worden gewijzigd. Deze rectificatie heeft geen betrekking op de overige taalversies".

8. Artikel 1 van deze verordening bepaalt:

„[De AGVV] wordt als volgt gerectificeerd:

1 Artikel 2, punt 18, onder a), eerste volzin, wordt vervangen door: ‚in het geval van een vennootschap met beperkte aansprakelijkheid (niet zijnde een kmo die minder dan drie jaar bestaat of, wanneer het erom gaat in aanmerking te komen voor risicofinancieringssteun, een kmo binnen zeven jaar na haar eerste commerciële verkoop die in aanmerking komt voor risicofinancieringsinvesteringen na een boekenonderzoek door de geselecteerde financiële intermediair): wanneer meer dan de helft van haar geplaatste aandelenkapitaal door de opgebouwde verliezen is verdwenen.'"

9. Artikel 2 van deze verordening luidt:

„Deze verordening treedt in werking op de twintigste dag na die van de bekendmaking ervan in het [Publicatieblad]."

3. Besluit C(2020) 5949 final

10. Bij besluit C(2020) 5949 final[6] heeft de Commissie haar goedkeuring gehecht aan de staatssteunregeling „Steun aan kmo's en grote ondernemingen voor het te boven komen van de door de COVID-19-pandemie veroorzaakte economische crisis" (hierna: „in het hoofdgeding aan de orde zijnde steunregeling"), die Roemenië op 20 augustus 2020 bij de Commissie heeft aangemeld.

4 Cursivering van mij.

5 Verordening van de Commissie van 15 maart 2021 tot rectificatie van de Roemeense taalversie van verordening (EU) nr. 651/2014 waarbij bepaalde categorieën steun op grond van de artikelen 107 en 108 van het Verdrag met de interne markt verenigbaar worden verklaard (PB 2021, L 89, blz. 1).

6 Besluit van 27 augustus 2020 betreffende staatssteun SA.58166 (2020/N) – Roemenië – COVID-19: Steun aan kmo's en grote ondernemingen voor het te boven komen van de economische crisis als gevolg van de COVID-19-pandemie (PB 2020, C 302, blz. 1).

11. De overwegingen 16 en 47 van dit besluit luiden als volgt:

„16. Tot en met 31 december 2019 mag er op grond van de maatregel geen steun worden toegekend aan ondernemingen in moeilijkheden in de zin van de algemene groepsvrijstellingsverordening (‚AGVV'), de groepsvrijstellingsverordening voor de landbouw (‚GVVL')[7] of de groepsvrijstellingsverordening voor de visserij en de aquacultuur (‚GVVV')[8].

[...]

47. Bijgevolg is de Commissie van oordeel dat de maatregel noodzakelijk, passend en evenredig is om een ernstige verstoring in de economie van een lidstaat op te heffen en dat hij voldoet aan alle voorwaarden van de tijdelijke kaderregeling. In het bijzonder:

[...]

- In het kader van de maatregel mag geen steun worden toegekend aan ondernemingen die op 31 december 2019 reeds in moeilijkheden verkeerden (zie overweging 16). De maatregel is dus in overeenstemming met punt 22, onder c), van de tijdelijke kaderregeling;

[…]"

B. Roemeens recht

1. OUG nr. 130/2020

12. Artikel 4, lid 1, van Ordonanţie de urgenţă a Guvernului nr. 130/2020 privind unele măsuri pentru acordarea de sprijin financiar din fonduri externe nerambursabile, aferente Programului operaţional Competitivitate 2014-2020, în contextul crizei provocate de COVID-19, precum şi alte măsuri în domeniul fondurilor europene (spoedbesluit nr. 130/2020 van de regering betreffende bepaalde maatregelen voor de toekenning van financiële steun uit externe subsidies, in verband met het operationeel programma voor concurrentievermogen 2014-2020 (POC 2014-2020), in de context van de door COVID-19 veroorzaakte crisis, en andere maatregelen op het gebied van Europese fondsen), van 31 juli 2020[9] (hierna: „OUG nr. 130/2020"), bepaalt:

„Microsubsidies bedragen 2 000 EUR en worden eenmalig toegekend, als forfaitair bedrag, overeenkomstig artikel 3, lid 1, van verordening (EU) nr. 1301/2013 van het Europees Parlement en de Raad van 17 december 2013 betreffende het Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling en specifieke bepalingen met betrekking tot de doelstelling ‚Investeren in groei en werkgelegenheid', en tot intrekking van verordening (EG) nr. 1080/2006 [PB 2013, L 347, blz. 289], zoals gewijzigd, en artikel 67, lid 1, onder c), van verordening (EU) nr. 1303/2013 van het Europees Parlement en de Raad van 17 december 2013 houdende gemeenschappelijke

7 Verordening (EU) nr. 702/2014 van de Commissie van 25 juni 2014 waarbij bepaalde categorieën steun in de landbouw- en de bosbouwsector en in plattelandsgebieden op grond van de artikelen 107 en 108 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie met de interne markt verenigbaar worden verklaard (PB 2014, L 193, blz. 1).

8 Verordening (EU) nr. 1388/2014 van de Commissie van 16 december 2014 waarbij bepaalde categorieën steun voor ondernemingen die actief zijn in de productie, de verwerking en de afzet van visserij- en aquacultuurproducten, op grond van de artikelen 107 en 108 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie met de interne markt verenigbaar worden verklaard (PB 2014, L 369, blz. 37).

9 *Monitorul Oficial al României*, deel I, nr. 705 van 6 augustus 2020.

bepalingen inzake het Europees Fonds voor regionale ontwikkeling, het Europees Sociaal Fonds, het Cohesiefonds, het Europees Landbouwfonds voor plattelandsontwikkeling en het Europees Fonds voor maritieme zaken en visserij en algemene bepalingen inzake het Europees Fonds voor regionale ontwikkeling, het Europees Sociaal Fonds, het Cohesiefonds en het Europees Fonds voor maritieme zaken en visserij, en tot intrekking van verordening (EG) nr. 1083/2006 van de Raad [PB 2013, L 347, blz. 320]."

13. Krachtens artikel 6 van OUG nr. 130/2020 worden de in artikel 4, lid 1, van deze noodverordening van de regering bedoelde microsubsidies, op basis van een overeenkomst inzake staatssteun, toegekend aan begunstigden die aan elk van de volgende voorwaarden voldoen: a) zij hebben een bedrijfsactiviteit of operationele activiteit uitgeoefend gedurende ten minste één kalenderjaar voorafgaand aan de datum van indiening van de financieringsaanvraag, met uitzondering van PFA's en CMI's, waarvoor de start van de activiteit uiterlijk op 1 februari 2020 mag hebben plaatsgevonden; b) zij hebben, op de datum van indiening van de financieringsaanvraag, in het boekjaar voorafgaand aan de indiening van deze aanvraag een omzet behaald van ten minste het equivalent in Roemeense lei (RON) van 5 000 euro, met uitzondering van de in artikel 5, lid 1, onder a), bedoelde begunstigden van staatssteun, begunstigden die in 2019 zijn opgericht en waarvan de omzet minder dan 5 000 EUR bedraagt, waarvoor de minimale omzetdrempel wordt berekend door het aantal volledige maanden waarin zij in 2019 actief waren, te vermenigvuldigen met het bedrag van 415 EUR, en de in artikel 5, lid 1, onder b) en c), bedoelde begunstigden van staatssteun; c) zij blijven hun activiteit uitoefenen gedurende een periode van ten minste zes maanden vanaf de toekenning van de steun in de vorm van microsubsidies.

14. Artikel 32 van OUG nr. 130/2020 bepaalt in lid 1 dat de regels voor het toekennen van staatssteun zijn vastgelegd in de staatssteunregeling „Steun aan kmo's", die ter goedkeuring aan de Commissie is voorgelegd, en in lid 2, dat de wijziging van en/of aanvulling op deze staatssteunregeling van kracht wordt op de datum waarop de Commissie het goedkeuringsbesluit bekendmaakt.

2. Besluit nr. 1060/2857/2020

15. Artikel 3 van de bijlage bij Ordin nr. 1060/2857/2020 pentru aprobarea Schemei de ajutor de stat – Sprijin pentru IMM-uri în vederea depășirii crizei economice generate de pandemia de COVID-19 (besluit nr. 1060/2857/2020 ter goedkeuring van de staatssteunregeling – Steun aan kmo's voor het te boven komen van de door de COVID-19-pandemie veroorzaakte economische en financiële crisis) van 8 september 2020[10] (hierna: „besluit nr. 1060/2857/2020"), die is vastgesteld door de Minister Economiei, Energiei și Mediului de Afaceri (ministerie van Economie, Energie en Bedrijfsomgeving, Roemenië) en de Minister Fondurilor Europene (ministerie van Europese Fondsen, Roemenië), bevat met name de volgende definitie:

„[...]

3.6 ‚Ondernemingen in moeilijkheden' – Overeenkomstig artikel 2, punt 18, onder a), [AGVV] wordt een onderneming in de volgende situaties als een onderneming in moeilijkheden beschouwd: i) in het geval van een vennootschap met beperkte aansprakelijkheid (niet zijnde een kmo die ten minste drie jaar bestaat), wanneer meer dan de helft van haar geplaatste aandelenkapitaal door de opgebouwde verliezen is verdwenen. Dit is het geval wanneer het in

[10] *Monitorul Oficial al României*, deel I, nr. 835 van 11 september 2020.

mindering brengen van de opgebouwde verliezen op de reserves (en alle andere elementen die doorgaans worden beschouwd als een onderdeel van het eigen vermogen van de onderneming), een negatieve uitkomst oplevert die groter is dan de helft van het geplaatste aandelenkapitaal. Voor de toepassing van deze bepaling worden met ‚vennootschap met beperkte aansprakelijkheid' met name de in bijlage I bij richtlijn 2013/34/EU[11] bedoelde rechtsvormen van ondernemingen bedoeld en omvat het ‚aandelenkapitaal' ook het eventuele agio;

[...]".

16. Volgens punt 6.19 van genoemde bijlage zijn de algemene criteria om in aanmerking te komen voor financiering in het kader van de maatregelen van de onderhavige staatssteunregeling de volgende: a) de begunstigden verkeren op 31 december 2019 niet in moeilijkheden in de zin van artikel 2, punt 18, AGVV; b) tegen hen is geen besluit tot terugvordering van staatssteun uitgevaardigd of ten uitvoer gelegd; c) zij zijn niet verwikkeld in een preventief akkoord of liquidatie-, insolventie- of faillissementsprocedure.

3. Besluit nr. 2989/2020

17. Punt 8.11, van Ordin nr. 2989/2020 privind aprobarea Procedurii de implementare a măsurii „Microgranturi acordate din fonduri externe nerambursabile" din cadrul schemei de ajutor de stat instituite prin Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 130/2020 privind unele măsuri pentru acordarea de sprijin financiar din fonduri externe nerambursabile, aferente Programului operațional Competitivitate 2014-2020, în contextul crizei provocate de COVID-19, precum și alte măsuri în domeniul fondurilor europene (besluit nr. 2989/2020 betreffende de goedkeuring van de procedure voor de tenuitvoerlegging van de maatregel „Microsubsidies uit externe niet-terugvorderbare fondsen" in het kader van de bij OUG nr. 130/2020 ingevoerde staatssteunregeling) van 30 september 2020[12] bepaalt in wezen dat staatssteun volledig zal worden teruggevorderd indien uit controles na de ondertekening van de financieringsovereenkomsten blijkt dat de begunstigde niet behoort tot de categorie van in aanmerking komende begunstigden waarin OUG nr. 130/2020 voorziet.

III. Hoofdgeding, prejudiciële vragen en procedure bij het Hof

18. Op 20 augustus 2020 heeft Roemenië de in het hoofdgeding aan de orde zijnde steunregeling bij de Commissie aangemeld. De Commissie heeft deze steunregeling goedgekeurd bij besluit C(2020) 5949 final.

19. Volgens overweging 16 van dit besluit kon op basis van de goedgekeurde regeling geen staatssteun worden toegekend aan ondernemingen die op 31 december 2019 in moeilijkheden verkeerden in de zin van artikel 2, punt 18, AGVV. Zoals uit overweging 47 van dit besluit blijkt, was dit een van de voorwaarden die de Commissie had gesteld om de steunregeling als noodzakelijk, passend en evenredig, en dus als verenigbaar met de interne markt, te kunnen beschouwen.

[11] Richtlijn van het Europees Parlement en van de Raad van 26 juni 2013 betreffende de jaarlijkse financiële overzichten, geconsolideerde financiële overzichten en aanverwante verslagen van bepaalde ondernemingsvormen, tot wijziging van richtlijn 2006/43/EG van het Europees Parlement en de Raad en tot intrekking van richtlijnen 78/660/EEG en 83/349/EEG van de Raad (PB 2013, L 182, blz. 19).

[12] *Monitorul Oficial al României*, deel I, nr. 902 van 5 oktober 2020.

20. Na de kennisgeving van besluit C(2020) 5949 final is de in het hoofdgeding aan de orde zijnde steunregeling ten uitvoer gelegd bij besluit nr. 1060/2857/2020.

21. Artikel 4, lid 1, van dit besluit voorzag in de toekenning van steun ten belope van maximaal 2 000 EUR per begunstigde voor bepaalde categorieën kmo's.

22. Overeenkomstig besluit C(2020) 5949 final was een van de algemene subsidiabiliteitscriteria waaraan begunstigden die financiering aanvroegen moesten voldoen, volgens punt 6.19 van de bijlage bij genoemd besluit, dat zij op 31 december 2019 niet in moeilijkheden verkeerden in de zin van artikel 2, punt 18, AGVV. De in dit artikel gegeven definitie van een „onderneming in moeilijkheden", waarbij kmo's „die ten minste drie jaar [bestaan]" van het toepassingsgebied ervan werden uitgesloten, werd in herinnering gebracht in punt 3.6, onder i), van die bijlage.

23. In het kader van de in het hoofdgeding aan de orde zijnde steunregeling hebben On Air Media Professionals en Different Media, vennootschappen met beperkte aansprakelijkheid naar Roemeens recht, op 10 december 2020 financieringsovereenkomsten gesloten op grond waarvan zij elk een microsubsidie van 9 679 RON (ongeveer 1 945 EUR) hebben ontvangen, die was bedoeld om hen te helpen de door COVID-19 veroorzaakte economische crisis te boven te komen.

24. Elk van deze microsubsidies was vervolgens, respectievelijk op 8 november en 18 oktober 2022, het voorwerp van een besluit tot terugvordering van staatssteun. De Roemeense autoriteiten waren van mening dat verzoeksters in het hoofdgeding niet voldeden aan een van de wettelijke voorwaarden om de betrokken steun te genieten. Zij waren namelijk op 31 december 2019 „ondernemingen in moeilijkheden" in de zin van punt 3.6, onder i), van de bijlage bij besluit nr. 1060/2857/2020, aangezien de door deze vennootschappen op die datum geboekte kapitaalverliezen hun geplaatste kapitaal ruimschoots overschreden.

25. Verzoeksters in het hoofdgeding hebben tegen deze besluiten beroep ingesteld bij de Tribunal Neamț (rechter in tweede aanleg Neamț, Roemenië). Zij voerden aan dat zij voldeden aan alle voorwaarden voor het verkrijgen van microsubsidies en, met name, dat zij niet de kenmerken vertoonden van ondernemingen in moeilijkheden in de zin van artikel 2, punt 18, AGVV. Volgens hen sluiten deze bepalingen immers „[kmo's] die ten minste drie jaar [bestaan]" uit van de categorie „ondernemingen in moeilijkheden". Verzoeksters bestonden respectievelijk dertien en achttien jaar op de datum dat hun financieringsovereenkomst werd gesloten.

26. De Tribunal Neamț heeft deze beroepen verworpen. Deze rechter heeft zich gebaseerd op het feit dat de Roemeense taalversie van de AGVV, na de toekenning van de steun, door de rectificatieverordening was gecorrigeerd en zo bepaalde dat alleen kmo's die *minder dan* drie jaar bestaan, en niet, zoals in de oorspronkelijke versie, kmo's die *ten minste* drie jaar bestaan, buiten het toepassingsgebied van het begrip „onderneming in moeilijkheden" vallen en dus in aanmerking komen voor de betrokken steun.

27. Hij is ervan uitgegaan dat de rectificatieverordening de AGVV niet had gewijzigd, maar de Roemeense taalversie ervan had gecorrigeerd, aangezien de oorspronkelijke, in het Engels opgestelde versie, vanaf de vaststelling ervan, verwees naar ondernemingen „die *minder dan* drie jaar [bestaan]". Hij heeft daarom artikel 2, punt 18, AGVV, zoals gecorrigeerd door de rectificatieverordening, toegepast, en heeft zo vastgesteld dat verzoeksters in het hoofdgeding op de datum van hun aanvragen niet aan alle subsidiabiliteitscriteria voldeden.

28. Verzoeksters in het hoofdgeding hebben cassatieberoepen ingesteld bij de Curte de Apel Bacău (rechter in tweede aanleg Bacău, Roemenië), de verwijzende rechter.

29. In de eerste plaats stellen zij dat de wijziging die bij de rectificatieverordening is ingevoerd in maart 2021, meer dan drie maanden na de ondertekening van de overeenkomst en meer dan twee maanden nadat de subsidies door de ondernemingen zijn gebruikt voor de aankoop van benodigde uitrusting, de grondslag vormt voor de terugvorderingsbesluiten. Zij verwijten de rechter in eerste aanleg dan ook deze bepaling met terugwerkende kracht te hebben toegepast.

30. In de tweede plaats betwisten verzoeksters in het hoofdgeding het begrip „oorspronkelijke versie van de verordening", dat in de motivering van het vonnis in eerste aanleg wordt gebruikt. Zij zijn van mening dat dit concept geen rechtsgrondslag heeft, aangezien de Roemeense taal een van de officiële talen van de Unie is, net als elk van de andere 23 talen.

31. In de derde plaats wijzen zij erop dat op de datum van ondertekening van de financieringsovereenkomst de Roemeense taalversie van de AGVV reeds meer dan zes jaar ongewijzigd van kracht was en dat de tekst van deze verordening volledig strookte met alle andere wetgevingshandelingen die in de onderhavige zaak van belang waren, met name besluit nr. 1060/2857/2020, dat een identieke tekst bevatte. In deze omstandigheden stellen zij dat zij te goeder trouw hun aanvraag voor staatssteun hebben ingediend en de financieringsovereenkomst hebben ondertekend en uitgevoerd.

32. De verwijzende rechter is van oordeel dat hij moet beslissen over de vraag of de vaststelling van een verordening – te weten de rectificatieverordening – die de officiële versie van een Unieverordening in een bepaalde taalversie corrigeert, tot gevolg heeft dat de gecorrigeerde versie met terugwerkende kracht van toepassing is vanaf de inwerkingtreding van de oorspronkelijke verordening, dan wel of deze versie pas gevolgen heeft vanaf de inwerkingtreding van de rectificatieverordening.

33. Hij vraagt zich ook af of het rechtszekerheidsbeginsel en het beginsel van bescherming van het gewettigd vertrouwen, in een context als die van de onderhavige zaak, in de weg staan aan de terugvordering van staatssteun die met inachtneming van de oorspronkelijk in de Roemeense taalversie gestelde voorwaarden is toegekend.

34. Ten slotte merkt hij op dat de nationale rechtspraak op deze punten niet eenvormig is.

35. In deze omstandigheden heeft de Curte de Apel Bacău de behandeling van de zaak geschorst en het Hof verzocht om een prejudiciële beslissing over de volgende vragen:

„1) Heeft de vaststelling van een verordening tot rectificatie van de officiële Roemeense taalversie van een verordening van de Europese Unie, namelijk [de rectificatieverordening], tot gevolg dat de gerectificeerde versie vanaf de inwerkingtreding van de oorspronkelijke verordening met terugwerkende kracht wordt toegepast, of heeft zij uitsluitend gevolgen voor de toekomst, na de inwerkingtreding van de rectificatie, indien de nationale autoriteiten staatssteun hebben verleend overeenkomstig de voorwaarden van de oorspronkelijke Roemeense taalversie van [de AGVV] en na de inwerkingtreding van [de rectificatieverordening] de terugvordering van de verleende staatssteun hebben gelast?

2) Brengt de gelijkwaardigheid van de taalversies van een verordening van de Europese Unie mee dat de nationale autoriteiten van een lidstaat ten aanzien van een begunstigde van staatssteun die overeenkomstig de oorspronkelijke Roemeense taalversie van [de AGVV] is toegekend, de bepalingen van [de rectificatieverordening] tot rectificatie van [deze taalversie] kunnen inroepen om de terugvordering van de staatssteun te gelasten, indien de begunstigde van de steun geen schuld treft?

3) Moeten het recht van de Europese Unie en met name de beginselen van bescherming van gewettigd vertrouwen en rechtszekerheid, aldus worden uitgelegd dat zij zich verzetten tegen de terugvordering van staatssteun die is verleend met inachtneming van de voorwaarden die oorspronkelijk in de Roemeense taalversie waren gesteld, die echter niet in de andere taalversies van [de AGVV] waren opgenomen, wanneer de rectificatie bij [de rectificatieverordening] na de toekenning van de staatssteun ook in de Roemeense taalversie tot stand is gekomen?"

36. Bij beslissing van de president van het Hof van 22 juli 2024 zijn de zaken C-416/24 en C-417/24 gevoegd voor de schriftelijke en de mondelinge behandeling en voor het arrest.

37. De Commissie heeft schriftelijke opmerkingen ingediend. Er heeft geen terechtzitting plaatsgevonden.

IV. Analyse

A. Opmerkingen vooraf

38. Met zijn eerste prejudiciële vraag wenst de verwijzende rechter in wezen te vernemen of de rectificatieverordening tot gevolg heeft dat de gecorrigeerde taalversie met terugwerkende kracht van toepassing is vanaf de datum van inwerkingtreding van de AGVV die zij corrigeert, dan wel of zij slechts gevolgen heeft voor de toekomst.

39. Met zijn tweede prejudiciële vraag wenst hij in wezen te vernemen of het beginsel van gelijkwaardigheid van taalversies toestaat dat een lidstaat zich jegens een begunstigde van staatssteun die op basis van een onjuiste taalversie van de AGVV is toegekend, beroept op de versie van de AGVV die bij de rectificatieverordening is gecorrigeerd, teneinde deze steun terug te vorderen.

40. Ten slotte wenst hij, met zijn derde prejudiciële vraag, in wezen vast te stellen of het beginsel van bescherming van het gewettigd vertrouwen en het rechtszekerheidsbeginsel aldus kunnen worden uitgelegd dat zij toestaan dat de begunstigde van staatssteun die op basis van een onjuiste taalversie van de AGVV is toegekend, ontsnapt aan de verplichting om de betrokken steun terug te betalen.

41. Naar mijn mening is de eerste vraag er een van principiële aard, die beoogt de werking in de tijd vast te stellen van een rectificatieverordening ter correctie van een vertaalfout in de AGVV. De tweede en de derde vraag hebben betrekking op de praktische gevolgen van een dergelijke rectificatieverordening voor steunmaatregelen die zijn toegekend op basis van de onjuiste versie die door deze rectificatieverordening wordt gecorrigeerd. Met andere woorden, zij hebben beide betrekking op de vraag naar de reikwijdte van een dergelijke rectificatieverordening, die slechts volledig kan worden bepaald door te onderzoeken welke mogelijkheid zowel de lidstaat waarvan

de officiële taal die van de onjuiste versie van de AGVV was, als particulieren hebben om gebruik te maken van de correctie waarin deze rectificatieverordening voorziet, en vanaf welk tijdstip zij hiervan gebruik kunnen maken.

42. In deze omstandigheden lijkt het mij gepast om eerst de eerste prejudiciële vraag te onderzoeken, alvorens de tweede en de derde vraag samen te analyseren.

B. Eerste prejudiciële vraag

43. Met zijn eerste prejudiciële vraag wenst de verwijzende rechter in wezen te vernemen of de rectificatieverordening aldus moet worden uitgelegd dat zij met terugwerkende kracht van toepassing is vanaf de datum van inwerkingtreding van de AGVV.

44. De Commissie wijst er in dit verband op dat artikel 2 van de rectificatieverordening bepaalt dat deze verordening in werking treedt op de twintigste dag na die van de bekendmaking ervan in het Publicatieblad. Genoemde verordening zou derhalve slechts gevolgen hebben voor de toekomst. Dit betekent echter nog niet dat voor de periode tussen de inwerkingtreding van de oorspronkelijke handeling en de inwerkingtreding van de rectificatiehandeling verschillende regels moeten gelden naargelang van de betrokken taalversie, aangezien dit afbreuk zou doen aan de eenvormige uitlegging en toepassing van het Unierecht.

45. Dat het standpunt van de Commissie op het eerste gezicht vrij ingewikkeld lijkt, is naar mijn mening te wijten aan het feit dat het niet eenvoudig is om een eenduidig antwoord te geven op de vraag naar de werking in de tijd van een rectificatieverordening ter correctie van een vertaalfout in een bepaalde taalversie van de AGVV, zonder dat een meer gedetailleerde analyse wordt verricht van de beginselen inzake de bekendmaking van handelingen van afgeleid recht in de Unie en de daaruit voortvloeiende tenuitvoerlegging, met name in het licht van het specifieke karakter van de taalregeling van de Unie [13].

46. Ik acht het dan ook nuttig een kort overzicht te geven van deze beginselen [14] en de desbetreffende rechtspraak alvorens in te gaan op de vraag naar de werking in de tijd van een verordening zoals de in het hoofdgeding aan de orde zijnde rectificatieverordening, die tot doel heeft een vertaalfout in een oorspronkelijke verordening te corrigeren.

1. Beginselen inzake de bekendmaking van rechtshandelingen van de Unie en de daaropvolgende toepassing ervan

47. Om te beginnen vloeit de noodzaak om rechtshandelingen van de Unie te publiceren voort uit de bewoordingen zelf van het VWEU. Zoals het Hof benadrukt, volgt uit de bepalingen van artikel 297 VWEU dat een verordening slechts rechtsgevolgen kan sorteren wanneer zij in het Publicatieblad is bekendgemaakt. [15]

[13] Ter herinnering, de Unie telt 24 officiële talen en haar taalregeling is vastgelegd in verordening nr. 1 tot regeling van het taalgebruik in de Europese Economische Gemeenschap (PB 1958, 17, blz. 385).

[14] Voor een gedetailleerde analyse van deze beginselen, zie Bobek, M., „The Binding Force of Babel: The Enforcement of EC Law Unpublished in the Languages of the New Member States", *Cambridge Yearbook of European Legal Studies*, deel 9, 2006-2007, blz. 43-80, en Kalėda, S.L., *Przejęcie prawa wspólnotowego przez nowe państwo członkowskie. Zagadnienia przejściowe oraz międzyczasowe*, Prawo i Praktyka Gospodarcza, Warschau, 2003.

[15] Arrest van 11 december 2007, Skoma-Lux (C-161/06, EU:C:2007:773, punt 33).

48. Behalve uit de bewoordingen zelf van de Verdragen, vloeit deze bekendmakingsverplichting logischerwijs voort uit het rechtszekerheidsbeginsel, dat vereist dat Uniewetgeving de belanghebbenden in staat stelt de omvang van de hun opgelegde verplichtingen nauwkeurig te kennen. [16]

49. Vervolgens is de noodzaak om een handeling bekend te maken om redenen van rechtszekerheid weliswaar een vereiste dat gemeenschappelijk is aan alle rechtsstelsels van lidstaten, maar dat voor het recht van de Unie op een bijzondere wijze tot uitdrukking komt wegens de taalkundige context waarin laatstgenoemd recht wordt toegepast.

50. Zo bepalen de Verdragen dat de teksten in elk van de officiële talen gelijkelijk authentiek zijn, terwijl verordening nr. 1 bepaalt dat de verordeningen in de officiële talen worden gesteld. Verder hebben alle taalversies van een tekst van de Unie, volgens vaste rechtspraak van het Hof, in beginsel dezelfde waarde. [17] Dit beginsel van gelijkwaardigheid van taalversies, dat samenhangt met de rechtszekerheid, impliceert dus dat, voor een lidstaat waarvan de taal een van de officiële talen van de Unie is, een regelmatige bekendmaking van een verordening de bekendmaking van deze handeling, in deze taal, in het Publicatieblad inhoudt [18], en dat die regelmatige bekendmaking bovendien een voorwaarde is opdat de betrokken tekst aan natuurlijke en rechtspersonen kan worden tegengeworpen [19].

51. Een dergelijk beginsel waarborgt niet alleen de rechtszekerheid, maar verzekert ook de eenvormige uitlegging en toepassing van het Unierecht, aangezien hieruit volgt dat elke taalversie van eenzelfde tekst die in het Publicatieblad is bekendgemaakt, in elke lidstaat dezelfde betekenis krijgt, en dat de ene taalversie van een rechtsbepaling van de Unie geen voorrang krijgt boven een andere [20]. Volgens de rechtspraak van het Hof impliceert de gelijkwaardigheid van de taalversies, voor zover zij een eenvormige toepassing en uitlegging van het Unierecht mogelijk maakt, tevens dat wanneer er verschillen bestaan tussen de verschillende taalversies van een bepaling, deze bepaling moet worden uitgelegd in het licht van de algemene opzet en de doelstelling van de regeling waarvan zij deel uitmaakt. [21]

52. Ten slotte geldt, zoals ik heb uiteengezet, dat de bekendmaking van een rechtshandeling van de Unie, voor zover dit een voorwaarde is opdat die handeling rechtsgevolgen kan sorteren, het over het algemeen ook mogelijk maakt om het tijdstip te bepalen waarop deze rechtsgevolgen in werking treden. Artikel 297 VWEU bepaalt immers dat wetgevingshandelingen van de Unie in werking treden op de datum die zij daartoe bepalen of, bij gebreke daarvan, op de twintigste dag volgend op die van hun bekendmaking.

53. Het Hof staat echter een zekere mate van flexibiliteit toe inzake het van kracht worden van een rechtshandeling van de Unie met betrekking tot de bekendmaking ervan. Zo oordeelt het dat de regels van materieel Unierecht, met het oog op de eerbiediging van het rechtszekerheidsbeginsel en het beginsel van bescherming van het gewettigd vertrouwen, aldus

16 Arrest van 11 december 2007, Skoma-Lux (C-161/06, EU:C:2007:773, punt 38).

17 Arresten van 20 november 2003, Kyocera (C-152/01, EU:C:2003:623, punt 32), en 15 juni 2023, Saint-Louis Sucre (Erkenning van een producentenorganisatie) (C-183/22, EU:C:2023:486, punt 28).

18 Arrest van 11 december 2007, Skoma-Lux (C-161/06, EU:C:2007:773, punt 34).

19 Arrest van 11 december 2007, Skoma-Lux (C-161/06, EU:C:2007:773, punt 37).

20 Arresten van 28 november 2024, Másdi (C-169/23, EU:C:2024:988, punt 42), en 14 december 2023, Rivière e.a./Parlement (C-767/21 P, EU:C:2023:987, punt 47).

21 Arresten van 13 februari 2025, Verbraucherzentrale Berlin (Begrip initiële contractduur) (C-612/23, EU:C:2025:82, punt 31), en 28 november 2024, Másdi (C-169/23, EU:C:2024:988, punt 42).

moeten worden uitgelegd dat zij ten aanzien van situaties die bestonden vóór de inwerkingtreding van deze regels alleen gelden voor zover uit hun bewoordingen, doelstelling of opzet duidelijk blijkt dat er dergelijke gevolgen aan dienen te worden verbonden.[22]

54. Met andere woorden, de niet-terugwerkende kracht van een rechtshandeling van de Unie blijft het beginsel, waarbij de gevolgen van deze handeling slechts ontstaan door de bekendmaking ervan in het Publicatieblad. Niettemin kan het in bepaalde uitzonderlijke gevallen en onder door de rechtspraak strikt gedefinieerde voorwaarden toelaatbaar zijn dat een rechtshandeling van de Unie rechtsgevolgen sorteert op een tijdstip vóór de bekendmaking ervan.

2. Werking in de tijd van de rectificatieverordening

55. Zoals is uiteengezet, heeft de rectificatieverordening in de onderhavige zaak tot doel een vertaalfout te corrigeren in de Roemeense taalversie van de AGVV met betrekking tot de bepaling van de mogelijke begunstigden van bepaalde staatssteunmaatregelen. Met andere woorden, de vertaalfout heeft geleid tot een fout in de inhoud van de betrokken bepaling, zonder dat deze fout op het eerste gezicht moeilijkheden heeft veroorzaakt bij de uitlegging van de tekst, aangezien de bewoordingen van deze laatste, ofschoon onjuist, duidelijk zijn.

56. De rectificatieverordening brengt dus de Roemeense taalversie van de AGVV in overeenstemming met de andere taalversies en corrigeert de erin vervatte materiële fout.

57. Derhalve dient te worden vastgesteld of deze correctie moet worden geacht slechts gevolgen te hebben voor de toekomst, na de inwerkingtreding ervan, dan wel of zij aldus kan worden uitgelegd dat de Roemeense taalversie van de AGVV in haar gecorrigeerde versie moet worden gelezen vanaf de inwerkingtreding van de AGVV en dus vóór die van de rectificatieverordening.

58. Zoals de Commissie opmerkt, bepaalt artikel 2 van de rectificatieverordening dat de datum van inwerkingtreding ervan de twintigste dag is na die van de bekendmaking in het Publicatieblad. Zoals ik heb opgemerkt[23], aanvaardt de rechtspraak van het Hof echter dat het tijdstip waarop een handeling in werking treedt, niet noodzakelijk samenvalt met het tijdstip waarop zij gevolgen sorteert, aangezien aan deze handeling onder bepaalde voorwaarden terugwerkende kracht kan worden verleend.

59. Dit lijkt mij hier het geval te zijn. Het lijdt geen twijfel dat de wetgever, door de vertaalfout in de Roemeense taalversie van de AGVV te corrigeren via de vaststelling van de rectificatieverordening, heeft willen verzekeren dat de Roemeense taalversie inhoudelijk niet langer foutief afweek van de andere taalversies. Met andere woorden, de rectificatieverordening streeft een doelstelling van algemeen belang na, namelijk het verzekeren van de samenhang van de verschillende taalversies van een rechtstekst van de Unie, hetgeen rechtvaardigt dat zij aldus wordt uitgelegd dat zij met terugwerkende kracht effect sorteert, meer bepaald vanaf de inwerkingtreding van de AGVV die zij corrigeert. Evenzo blijkt de terugwerkende kracht van de rectificatieverordening duidelijk uit het doel ervan, daar zij juist beoogt om alle taalversies van de AGVV op één lijn te brengen door een vertaalfout in de Roemeense taalversie te corrigeren. Het

[22] Arresten van 22 juni 2022, Volvo en DAF Trucks (C-267/20, EU:C:2022:494, punt 31), en 21 december 2021, Skarb Państwa (Dekking van de motorrijtuigenverzekering) (C-428/20, EU:C:2021:1043, punt 33). Zie ook arrest van 30 april 2019, Italië/Raad (Vangstquota voor mediterrane zwaardvis) (C-611/17, EU:C:2019:332, punt 106).

[23] Zie punt 54 van deze conclusie.

zou daarom niet doeltreffend of logisch zijn om het standpunt in te nemen dat die correctie alleen voor de toekomst geldt, zodat er verschillen blijven bestaan voor de periode tussen de inwerkingtreding van de AGVV en de inwerkingtreding van de rectificatieverordening.

60. In deze omstandigheden ben ik van mening dat de eerste prejudiciële vraag in die zin moet worden beantwoord dat de rectificatieverordening aldus dient te worden uitgelegd dat zij terugwerkende kracht heeft, waarbij de betrokken fout in de Roemeense taalversie van de AGVV moet worden geacht te zijn gecorrigeerd vanaf de datum van inwerkingtreding van laatstgenoemde tekst.

C. Tweede en derde prejudiciële vraag

61. Met zijn tweede en derde prejudiciële vraag wenst de verwijzende rechter in wezen te vernemen of de rectificatieverordening waarbij de Roemeense taalversie van de AGVV wordt gecorrigeerd, aldus moet worden uitgelegd dat steun die op basis van een door een fout aangetaste taalversie van de AGVV is toegekend, moet worden teruggevorderd.

62. Meer in het algemeen wordt hier gevraagd of respectievelijk de lidstaat en particulieren zich op de rectificatieverordening kunnen beroepen, en zo ja, vanaf welke datum.

63. Ik denk niet dat louter op grond van de terugwerkende kracht kan worden geconcludeerd dat een lidstaat zich op de rectificatieverordening kan beroepen om de terugvordering te eisen van steun die op basis van een door een fout aangetaste taalversie van de AGVV is toegekend. Zoals ik heb uiteengezet, is het beginsel van uniforme uitlegging en toepassing van het Unierecht niet het enige beginsel dat de kwestie van de bekendmaking en toepassing van rechtshandelingen van de Unie regelt. Het moet in overeenstemming worden gebracht met andere beginselen, waaronder het rechtszekerheidsbeginsel en het beginsel van bescherming van het gewettigd vertrouwen.

1. Rechtszekerheidsbeginsel

a) De verschillende implicaties van het rechtszekerheidsbeginsel

64. Opgemerkt zij dat het rechtszekerheidsbeginsel op zich geen duidelijk antwoord biedt op de vraag naar de werkingssfeer van de rectificatieverordening, indien niet eerst de contouren van dit beginsel worden vastgesteld. Het komt mij namelijk voor dat het rechtszekerheidsbeginsel, naargelang het geval en de persoon die zich erop beroept, tot verschillende uitkomsten kan leiden. [24]

65. Aangezien het rechtszekerheidsbeginsel in de context van de Unie aan de basis ligt van zowel het beginsel van de gelijkwaardigheid van de taalversies als het beginsel van de uniforme uitlegging en toepassing van het Unierecht, zou het inroepen van dit beginsel in de onderhavige zaak tot twee tegengestelde conclusies kunnen leiden. Zo beroepen de instellingen van de Unie zich, net als de Commissie in haar schriftelijke opmerkingen, op de noodzaak van een uniforme uitlegging en

[24] Zo beschrijft Bobek het rechtszekerheidsbeginsel als een „lege huls" waarvan de inhoud varieert naargelang de waarden die aan de toepassing ervan ten grondslag liggen. Zie Bobek, M., „The Binding Force of Babel: The Enforcement of EC Law Unpublished in the Languages of the New Member States", *Cambridge Yearbook of European Legal Studies*, op. cit., aangehaald in voetnoot 14, blz. 14.

toepassing van het Unierecht om zich op het standpunt te stellen dat de AGVV in de Roemeense taalversie, gelet op het rechtszekerheidsbeginsel, vanaf de inwerkingtreding ervan moet worden gelezen overeenkomstig de bij de rectificatieverordening gecorrigeerde versie.

66. Daarentegen voeren particulieren in de betrokken lidstaat het rechtszekerheidsbeginsel aan om zich te beroepen op de door een fout aangetaste taalversie van de AGVV, die nog niet door de rectificatieverordening was gecorrigeerd. Naar mijn mening is dit de opvatting van het rechtszekerheidsbeginsel waarvan moet worden uitgegaan bij de beantwoording van de tweede en de derde prejudiciële vraag, aangezien deze vragen juist beogen de gevolgen van de rectificatieverordening voor de rechtspositie van particulieren in Roemenië vast te stellen, en omdat het rechtszekerheidsbeginsel als waarborg voor de eenvormige uitlegging en toepassing van het Unierecht in de onderhavige zaak op zijn grenzen stuit, om de redenen die ik hierna zal uiteenzetten.

b) Rechtszekerheid voor particulieren

67. Uit het rechtszekerheidsbeginsel volgt dat alleen een handeling die op regelmatige wijze in het Publicatieblad is bekendgemaakt, aan natuurlijke en rechtspersonen in een lidstaat kan worden tegengeworpen en dat de regelmatige bekendmaking van deze handeling voor deze lidstaat inhoudt dat zij geschiedt in de taal van genoemde lidstaat. [25]

68. Uit deze rechtspraak kunnen naar mijn mening in de onderhavige zaak twee conclusies worden getrokken.

69. Ten eerste volgt eruit dat de AGVV, in haar Roemeense, door een vertaalfout aangetaste taalversie, in het Publicatieblad was bekendgemaakt en dus authentiek was, net als alle andere taalversies in de andere lidstaten.

70. Ten tweede, en a contrario, volgt er volgens mij ook uit dat de door de rectificatieverordening aangebrachte wijziging, ongeacht de terugwerkende kracht ervan, in deze situatie niet kan worden tegengeworpen aan natuurlijke en rechtspersonen die zich hebben gebaseerd op de door een fout aangetaste, maar in het Publicatieblad bekendgemaakte en authentieke taalversie van de AGVV. [26]

c) Onmogelijkheid om van een systematische en teleologische uitlegging gebruik te maken voor de uniforme uitlegging en toepassing van het Unierecht

71. Het feit dat er vóór de inwerkingtreding van de rectificatieverordening een discrepantie bestond tussen de verschillende taalversies, doet niets af aan die vaststelling. Hoewel het juist is dat de rechtspraak, teneinde een uniforme uitlegging en toepassing van het Unierecht te verzekeren, in geval van discrepanties tussen verschillende taalversies vereist dat de betrokken bepaling wordt uitgelegd „met inachtneming van de algemene opzet en de doelstelling van de regeling waarvan zij een onderdeel vormt” [27], komt het mij niet voor dat een dergelijke uitlegging

[25] Arrest van 11 december 2007, Skoma-Lux (C-161/06, EU:C:2007:773, punten 34 en 37).

[26] Zie in dit verband Kowalik-Bańczyk, K., „Art. 297” in Kornobis-Romanowska, D., Łacny, J., Wróbel, A., *Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej – Komentarz*, deel III (art. 223-358), 2012, Warschau.

[27] Arresten van 13 februari 2025, Verbraucherzentrale Berlin (Begrip initiële contractduur) (C-612/23, EU:C:2025:82, punt 31), en 28 november 2024, Másdi (C-169/23, EU:C:2024:988, punt 42).

in de onderhavige zaak denkbaar is. Een systematische en teleologische uitlegging kan volgens mij niet onbeperkt worden toegepast, ook al heeft zij tot doel de uniforme uitlegging en toepassing van het Unierecht te verzekeren, als uitdrukking van het rechtszekerheidsbeginsel.

72. Opgemerkt zij dat het Hof deze rechtspraak heeft ontwikkeld in gevallen waarin zich moeilijkheden bij de uitlegging van een bepaling voordeden, die rechtvaardigden dat meerdere taalversies werden onderzocht en dat, in geval van discrepanties, gebruik werd gemaakt van een teleologische en systematische uitlegging. Dat is in de onderhavige zaak niet het geval. Zoals gezegd was de onjuiste bepaling in de Roemeense taalversie van de AGVV duidelijk en gaf zij geen aanleiding tot uitleggingsproblemen. Zoals het Hof heeft geoordeeld, is een dergelijke uitlegging in beginsel weliswaar mogelijk om een redactionele ambiguïteit op te lossen, maar zij mag er niet toe leiden dat aan de duidelijke en precieze bewoordingen van een bepaling elk nuttig effect wordt ontnomen [28]. Met andere woorden, een systematische en teleologische uitlegging mag er niet toe leiden dat de eenduidige betekenis van een bepaling die duidelijk uit de bewoordingen ervan blijkt, wordt gewijzigd of miskend.

73. Inderdaad zou gesteld kunnen worden dat, in het geval van een lidstaat die een onjuiste bepaling van een rechtshandeling van de Unie heeft toegepast, zijn status van lidstaat hem een zekere mate van kennis van de wetgeving verleent op grond waarvan hij kan aannemen dat een duidelijke bepaling in haar taalversie niettemin onjuist kan zijn in het licht van de context en het doel ervan. Een dergelijke kennis kan echter niet worden verwacht van particulieren, zodat van natuurlijke of rechtspersonen niet kan worden verlangd dat zij de andere taalversies van een duidelijk geformuleerde bepaling controleren en het doel en de context ervan nagaan, terwijl de tekst van de bepaling zelf geen enkel element bevat dat aanleiding geeft tot uitleggingsproblemen.

74. In deze omstandigheden konden enkel de bewoordingen van de Roemeense taalversie van de bepaling, zoals bekendgemaakt in het Publicatieblad vóór de correctie ervan door de rectificatieverordening, worden tegengeworpen aan natuurlijke en rechtspersonen in de betrokken lidstaat. Tegelijk volgt hieruit dat de rectificatieverordening, vóór de inwerkingtreding ervan, niet kan worden tegengeworpen aan natuurlijke en rechtspersonen in deze lidstaat aan wie steunmaatregelen zijn toegekend op basis van de door een fout aangetaste taalversie van de AGVV.

75. Dit geldt des te meer in het licht van het beginsel van bescherming van het gewettigd vertrouwen.

2. Beginsel van bescherming van het gewettigd vertrouwen

76. Volgens vaste rechtspraak veronderstelt het recht om zich op het beginsel van bescherming van het gewettigd vertrouwen te beroepen, dat de betrokkene van de bevoegde autoriteiten van de Unie nauwkeurige, onvoorwaardelijke en onderling overeenstemmende toezeggingen heeft verkregen, die van bevoegde en betrouwbare bronnen afkomstig zijn. [29] Iedere justitiabele bij wie een instelling, orgaan of instantie van de Unie gegronde verwachtingen heeft gewekt door hem

[28] Arresten van 14 november 2024, Commissie/Duitsland (Verslechtering van de kwaliteit van schraal hooiland) (C-47/23, EU:C:2024:954, punt 141), en 21 maart 2024, Gjensidige (C-90/22, EU:C:2024:252, punt 58).

[29] Arresten van 30 april 2019, Italië/Raad (Vangstquota voor mediterrane zwaardvis) (C-611/17, EU:C:2019:332, punt 112), en 5 maart 2019, Eesti Pagar (C-349/17, EU:C:2019:172, punt 97).

nauwkeurige toezeggingen te doen, kan zich immers op dit beginsel beroepen. Nauwkeurige, onvoorwaardelijke en onderling overeenstemmende inlichtingen zijn als dergelijke toezeggingen aan te merken, ongeacht de vorm waarin zij worden meegedeeld. [30]

77. Wat staatssteun betreft, is de rechtspraak echter restrictief. Zo heeft het Hof geoordeeld dat, gelet op het dwingende karakter van het toezicht dat de Commissie op grond van de in artikel 108, lid 3, VWEU vastgestelde procedure op de steunmaatregelen van de staten uitoefent, ondernemingen die steun genieten in beginsel enkel een gewettigd vertrouwen in de rechtmatigheid van deze steun kunnen hebben wanneer genoemde steun met inachtneming van de in dit artikel vastgelegde procedure is toegekend. [31] Met name kan de begunstigde van een steunmaatregel die op grond van artikel 108, lid 3, VWEU onrechtmatig is omdat hij zonder voorafgaande aanmelding bij de Commissie tot uitvoering is gebracht, op dat tijdstip geen gewettigd vertrouwen hebben in de rechtmatigheid van de toekenning van deze steun. [32]

78. Het is tevens vaste rechtspraak dat het beginsel van bescherming van het gewettigd vertrouwen niet tegen een duidelijke Unierechtelijke bepaling kan worden aangevoerd en dat een met het Unierecht strijdige gedraging van een met de toepassing van dit recht belaste nationale autoriteit bij een marktdeelnemer niet het gewettigde vertrouwen kan wekken dat hij een behandeling kan genieten die in strijd is met het Unierecht. [33]

79. Het Hof erkent echter tegelijk dat de ontvanger van onrechtmatig toegekende steun zich kan beroepen op uitzonderlijke omstandigheden die zijn vertrouwen in de rechtmatigheid van de steun konden wettigen, en zich bijgevolg tegen de terugvordering van deze steun kan verzetten. [34]

80. In navolging van de Commissie ben ik van mening dat dit in de onderhavige zaak het geval is. De Roemeense taalversie van de AGVV, die een materiële fout bevatte, is immers in het Publicatieblad bekendgemaakt, zodat zij in de betrokken lidstaat authentiek was en derhalve bij de begunstigden van de steun het vertrouwen kon wekken dat zij daadwerkelijk tot de begunstigden van de litigieuze maatregelen behoorden. Verder stel ik vast dat de nationale bepalingen op basis waarvan de steunmaatregelen zijn toegekend, niet alleen de exacte bewoordingen van de AGVV in haar onjuiste Roemeense taalversie overnemen, maar ook door de Commissie zijn goedgekeurd. Tevens wijs ik erop dat de verantwoordelijkheid voor de rechtmatige bekendmaking van teksten in het Publicatieblad bij de instellingen van de Unie ligt. In deze omstandigheden ben ik van mening dat de fout op basis waarvan de steun aan de begunstigden is betaald, niet alleen kan worden toegerekend aan de Roemeense autoriteiten, wier handelwijze als strijdig met het Unierecht moet worden beschouwd, maar ook aan de Commissie. De administratie van de Unie heeft dus, door middel van specifieke toezeggingen, gegronde verwachtingen gewekt dat de toegekende steunmaatregelen rechtmatig waren.

81. Naar mijn mening verzet het beginsel van bescherming van het gewettigd vertrouwen zich tegen de terugvordering van steun die is toegekend op basis van de door een fout aangetaste taalversie van de AGVV, die door de rectificatieverordening is gecorrigeerd.

30 Arrest van 5 maart 2019, Eesti Pagar (C-349/17, EU:C:2019:172, punt 97).

31 Arrest van 5 maart 2019, Eesti Pagar (C-349/17, EU:C:2019:172, punt 98).

32 Arrest van 5 maart 2019, Eesti Pagar (C-349/17, EU:C:2019:172, punt 98).

33 Arrest van 5 maart 2019, Eesti Pagar (C-349/17, EU:C:2019:172, punt 104).

34 Arrest van 20 september 1990, Commissie/Duitsland (C-5/89, EU:C:1990:320, punt 16).

3. Conclusie betreffende de tweede en de derde prejudiciële vraag

82. Uit het voorgaande volgt, naar mijn mening, dat de tweede en de derde prejudiciële vraag in die zin moeten worden beantwoord dat de rectificatieverordening tot correctie van de Roemeense taalversie van de AGVV, gelezen in het licht van het rechtszekerheidsbeginsel en het beginsel van bescherming van het gewettigd vertrouwen, aldus moet worden uitgelegd dat zij zich ertegen verzet dat zij wordt tegengeworpen aan particulieren in de betrokken lidstaat die, vóór de inwerkingtreding van de rectificatieverordening, steun hebben ontvangen op basis van de door een fout aangetaste taalversie van de AGVV, zodat deze lidstaat zich daar niet op kan beroepen om terugvordering van deze steun te eisen.

V. Conclusie

83. Gelet op een en ander geef ik het Hof in overweging de prejudiciële vragen van de Curte de Apel Bacău te beantwoorden als volgt:

„1) Verordening (EU) 2021/452 van de Commissie van 15 maart 2021 tot rectificatie van de Roemeense taalversie van verordening (EU) nr. 651/2014 waarbij bepaalde categorieën steun op grond van de artikelen 107 en 108 van het Verdrag met de interne markt verenigbaar worden verklaard,

moet aldus worden uitgelegd dat

zij terugwerkende kracht heeft, waarbij de betrokken fout in de Roemeense taalversie van verordening nr. 651/2014 moet worden geacht te zijn gecorrigeerd vanaf de datum van inwerkingtreding van laatstgenoemde verordening.

2) Verordening 2021/452, gelezen in het licht van het rechtszekerheidsbeginsel en het beginsel van bescherming van het gewettigd vertrouwen,

moet aldus worden uitgelegd dat

zij niet kan worden tegengeworpen aan particulieren die vóór de inwerkingtreding ervan steunmaatregelen hebben genoten die door Roemenië zijn verleend op basis van de door een fout aangetaste taalversie van verordening nr. 651/2014, zodat de betrokken lidstaat zich daar niet op kan beroepen om terugvordering van deze steun te eisen.”